

Bólos

(Pseudo-Démokritos)

Physica et mystica

cod. Venet. Marc. 299, fol. 66v

M. Berthelot - C.É. Ruelle, Collection des anciens alchimistes grecs, vol. 2. Paris 1888

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΜΥΣΤΙΚΑ

Βαλὼν εἰς λίτραν μίαν πορφύρας διοβόλου λίτραν σκωρίας σιδήρου εἰς οὔρου δραχμὰς ζ, ἐπίθες ἐπὶ πυρᾶς ὥστε λαβεῖν βράσματα. Εἶτα λαβὼν ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ζέμα, βάλε εἰς λεκάνην, προβαλὼν τὴν πορφύραν, καὶ ἐπιχέας τὸ ζέμα τῇ πορφύρᾳ, ἕα βρέχεσθαι νυχθήμερον ἕν. Εἶτα λαβὼν βρῦων θαλασσίων λίτρας δ, βάλε ὕδωρ ὡς εἶναι ἐπάνω τῶν βρῦων τετραδάκτυλον· καὶ ἔχε ἕως ἂν παχυνθῇ, καὶ διωλίσας, τὸ διώλισμα θέρμανον, καὶ συνθεῖς τὴν ἐρέαν, κατάχεε. Χαυνότερα δὲ συντεθήτω ὥστε φθάσαι τὸν ζωμὸν ἕως τοῦ πυθμένος, καὶ ἕασον νυχθήμερα δύο. Εἶτα λαβὼν μετὰ ταῦτα, ξήρανον ἐν σκιᾷ· τὸν δὲ ζωμὸν ἐγχέης. Εἶτα βαλὼν εἰς τὸν αὐτὸν ζωμὸν βρῦων λίτρας δύο, βάλε ἐν τῷ ζωμῷ ὕδωρ ὡς γενέσθαι τὴν ἀναλογίαν τὴν (42) πρώτην· καὶ ἔχε ὡσαύτως ἕως ἂν παχυνθῇ. Εἶτα ὕλισας βάλε τὴν ἐρέαν ὡς τὸ πρῶτον, καὶ ποιήσῃ νυχθήμερον ἕν. Εἶτα λαβὼν, ἀπόπλυνον εἰς οὔρον καὶ ξήρανον ἐν σκιᾷ. Εἶτα λαβὼν λακχάν, τρίβε, καὶ λαβὼν λαπάθου λίτρας τέσσαρας, ἔκζεσον μετὰ οὔρου, ὡς λυθῆναι τὸ λάπαθον· καὶ ὕλισας τὸ ὕδωρ, βάλε τὸν λακχάν· καὶ ἔψε ἕως παχυνθῇ· καὶ διωλίσας πάλιν τὸν λακχάν βάλε τὴν ἐρέαν. Εἶτα μετὰ ταῦτα πλῦνον οὔρῳ, εἶτα πάλιν ὕδατι· καὶ μετὰ ταῦτα ξηράνας ὁμοίως ἐν σκιᾷ, θυμῖα ὄνουσι θαλασσίους ἐναποβεβρεγμένην ἐν οὔρῳ ἡμέρας δύο.

Εἰς δὲ τὴν κατασκευὴν τῆς πορφύρας τὰ εἰσερχόμενά εἰσιν τάδε. Φῦκος ὃ καλοῦσι ψευδοκογχύλιον, καὶ κόκκον καὶ ἄνθος θαλάσσιον, ἄγχουσαν λαδικίνην

ἡ κρημνός, ἐρυθρόδανον τὸ ἰταλικόν, φυλλάνθιον τὸ δυτικόν, σκώληξ ὁ πορφύριος ἐκ τοῦ ἐρώου γενόμενος, ῥόδιον τὸ ἰταλικόν. Ταῦτα τὰ ἄνθη προτετίμηται παρὰ τῶν προγενεστέρων, καὶ εἰσι φευκτὰ οὐ τίμια. Ἔστι δὲ ὁ τῆς Γαλατίας σκώληξ, καὶ τι τῆς Ἀχαΐας ἄνθος ὃ καλοῦσιν λακχάν, καὶ τὸ τῆς Συρίας ὃ καλοῦσιν ῥίζιον· καὶ τὸ κογχύλιον καὶ τὸ κοχλιοκογχύλιον τὸ λιβυκόν· καὶ ὁ αἰγύπτιος κόγχος ὁ τῆς παραλίου, ὃς καλεῖται πίννα· καὶ ἡ ἴσατις βοτάνη· καὶ τὸ τῆς ἀνωτέρας, καὶ τὸ τῆς Συρίας ὃ καλοῦσιν κόγχον· ταῦτά ἐστιν <οὔτε> ἀκίνητα, οὔτε τιμητὰ παρ' ἡμῖν, πλὴν τῆς ἰσάτεως.

Ταῦτα οὖν παρὰ τοῦ προειρημένου διδασκάλου μεμαθηκώς, καὶ τῆς ὕλης τὴν διαφορὰν ἐγνωκώς, ἠσκούμην ὅπως ἀρμόσω τὰς φύσεις· εἰ γὰρ καὶ τέθνηκεν ἡμῶν ὁ διδάσκαλος, μηδέπω ἡμῶν τελειωθέντων, ἀλλ' ἔτι περὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ὕλης ἀπασχολουμένων, ἐξ Ἄδου φησὶν τοῦτον φέρειν ἐπειρώμην· ὡς δὲ εἰς τοῦτο ὥρμησα, εὐθύς παρεκάλεσα λέγων· ἄπαρέχεις δωρέας ἐμοὶ, ἀνθ' ὧν ἀπείργασμαι εἰς σέη; Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐσιώπα· ὡς δὲ πολλὰ παρεκάλουν, (43) ἠρώτων ὅπως ἀρμόσω τὰς φύσεις, ἔφησέ μοι δύσκολον λέγειν, οὐκ ἐπιτρέποντος αὐτῷ τοῦ δαίμονος· μόνον δὲ εἶπεν· ἄαί βίβλοι ἐν τῷ ἱερῷ εἰσιν. ἢ Ἀναστρέψας εἰς τὸ ἱερόν ἐγενόμην ἐρευνήσων εἶπερ δυνηθείην εὐπορῆσαι τῶν βιβλίων· οὔτε γὰρ περιῶν τῷ βιβλίῳ τοῦτο εἰρήκει· ἀδιάθετος γὰρ ὧν ἐτελεύτα, ὡς μὲν τινὲς φασιν, δηλητηριῶ χρησάμενος δι' ἀπαλλαγὴν ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος· ὡς δὲ ὁ υἱὸς φησιν ἀπροσδοκῆτως ἐστιώμενος· Ἦν δὲ πρὸ τῆς τελευτῆς ἀσφαλισάμενος μόνον τῷ υἱῷ φανήσεσθαι τὰς βίβλους, εἰ τὴν πρώτην ὑπερβῆ ἡλικίαν· τούτων δὲ οὐδεὶς οὐδὲν ἡμῶν ἠπίστατο. Ὡς οὖν ἐρευνήσαντες εὗρομεν οὐδὲν, δεινὸν ὑπέστημεν κάματον ἔστ' ἂν συνουσιωθῶσι καὶ συνεισκριθῶσιν αἱ οὐσίαι καὶ αἱ φύσεις. Ὡς δὲ ἐτελειώσαμεν τὰς συνθέσεις τῆς ὕλης, χρόνου τινὸς ἐνστάντος καὶ πανηγύρεως οὔσης ἐν τῷ ἱερῷ, πάντες ἡμεῖς εἰσθιώμεθα· ὡς οὖν ἦμεν ἐν τῷ ναῷ ἐξ αὐτομάτου στηλή τις <ἢ> κίων ἦν, ἢ διαρρήγνυται, ἦν ἡμεῖς ἐωρῶμεν ἔνδον οὐδὲν ἔχουσαν. Ὁ δὲ οὔτ' ἂν τις ἔφασκεν, ἐν αὐτῇ τὰς πατρῶας τεθησαυρίσθαι βίβλους, καὶ προκομίσας εἰς μέσον ἤγαγεν. Ἐγκύψαντες δὲ ἐθαυμάζομεν ὅτι

μηθὲν, ἤμεν παραλείψαντες, πλὴν τοῦτον τὸν λόγον εὕρομεν ἐκεῖ πάνυ χρήσιμον.

Ἡ φύσις τῆ φύσει τέρπεται, καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ, καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ. Ἐθαυμάσαμεν πάνυ ὅτι ἐν ὀλίγῳ λόγῳ πᾶσαν συνήγαγε τὴν γραφήν. Ἄῤῥκω δὲ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ φέρων τὰ φυσικὰ, ὅπως τῆς πολλῆς περιεργείας καὶ [οὔ] συγκεχυμένης ὕλης καταφρονήσηται.

Λαβῶν ὑδράργυρον, πῆξον τῷ τῆς μαγνησίας σώματι ἢ τῷ τοῦ ἰταλικοῦ στίμειος σώματι, ἢ θείῳ ἀπύρῳ, ἢ ἀφροσελήνῳ, ἢ (44) τιτάνῳ ὀπτῷ ἢ στυπτηρία τῆ ἀπὸ Μήλου, ἢ ἀρσενίκῳ, ἢ ὡς ἐπινοεῖς. Καὶ ἐπίβαλλε λευκὴν γαίαν χαλκῷ, καὶ ἕξεις χαλκὸν ἀσκίαστον. Ξανθὴν δὲ ἐπίβαλλε σελήνην, καὶ ἕξεις χρυσὸν χρυσῷ, καὶ ἔσται χρυσοκόραλλος σωματωθεῖσα. Τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖ καὶ ἀρσένικον ξανθὸν καὶ σανδαράχη οἰκονομηθεῖσα, καὶ κιννάβαρις πάνυ ἢ ἐκστραφεῖσα. Τὸν δὲ χαλκὸν ἀσκίαστον μόνῃ ἢ ὑδράργυρος ποιεῖ. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσιν νικᾷ.

Πυρίτην ἀργυρίτην ὃν καὶ σιδηρίτην καλοῦσιν, οἰκονόμει ὡς ἔθος, ἵνα ῥεῦσαι δυνηθῆ· ῥεύσει δὲ διὰ νύθου ἢ λευκῆς λιθαργύρου ἢ τῷ ἰταλικῷ στίμει· καὶ σκόρπισον μολύβδῳ (οὐχ ἀπλῶς λέγω, ἵνα μὴ πλανηθῆς, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ κοπτικοῦ), καὶ λιθαργύρου μέλανι τῷ ἡμῶν, ἢ ὡς ἐπινοεῖς· καὶ ὀπτησον, καὶ ἐπίβαλλε ὕλη ξανθὸν γενόμενον, καὶ βάψη· ἢ γὰρ φύσις τῆ φύσει τέρπεται.

Πυρίτην οἰκονόμει ἕως οὗ γένηται ἄκαυστος ἀποβαλὼν τὴν μελανίαν· οἰκονόμει δὲ ὀξάλμη, ἢ οὖρῳ ἀφθόρῳ, ἢ θαλάσση, ἢ ὀξυμέλιτι, ἢ ὡς ἐπινοεῖς, ἕως οὗ γένηται ὡς ψῆγμα χρυσοῦ ἄκαυστον. Καὶ ἐὰν γένηται, πρόσμιξον αὐτῷ θεῖον ἄπυρον ἢ στυπτηρίαν ξανθὴν, ἢ ὄχραν ἀττικὴν, ἢ ὡς ἐπινοεῖς. Καὶ ἐπίβαλλε ἀργύρῳ διὰ τὸν χρυσόν, καὶ χρυσῷ διὰ τὸν χρυσοκογχύλιον· ἢ γὰρ φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ.

Τὸ κλαυδιανὸν λαβῶν, ποιεῖ μάρμαρον καὶ οἰκονόμει ὡς ἔθος, ἕως ξανθὸν γένηται. Ξανθώσον οὖν οὐ τὸν λίθον λέγω, ἀλλὰ τὸ τοῦ λίθου χρήσιμον ξανθώσεις δὲ μετὰ στυπτηρίας ἐκσηπρωθείσης θείῳ, ἢ ἀρσενίκῳ, ἢ σανδαράχη, ἢ τιτάνῳ, ἢ ὡς ἐπινοεῖς. Καὶ ἐὰν ἐπιβάλλης ἀργύρῳ, ποιεῖς χρυσόν· ἐὰν δὲ χρυσῷ, ποιεῖς χρυσοκογχύλιον· ἢ γὰρ φύσις τὴν φύσιν νικῶσα κρατεῖ.

Τὴν κιννάβαριν λευκὴν ποιεὶ δι' ἐλαίου, ἢ ὄξους, ἢ μέλιτος, ἢ ἄλμης, ἢ στυπτηρίας, εἶτα ξανθὴν διὰ μίσητος, ἢ σώρευος, ἢ χαλκάνθου, ἢ θείῳ ἀπύρῳ, ἢ ὡς ἐπινοεῖς. Καὶ ἐπίβαλλε ἀργύρῳ, καὶ χρυσὸς ἔσται, ἐὰν χρυσὸν καταβάπτῃ· ἐὰν χαλκὸν, ἤλεκτρον· ἢ <γὰρ> φύσις τῇ φύσει τέρπεται.

Τὴν δὲ κυπρίαν καδμίαν, τὴν ἐξωσμένην λέγω, λεύκαινε ὡς ἔθος. Εἶτα ποιεὶ ξανθὴν· ξανθώσεις δὲ χολῆ μοσχεῖα, ἢ τερεβινθίνη, ἢ κικίνῳ, ἢ ῥαφανίνῳ ἢ ὠῶν λεκίθοις ξανθῶσαι αὐτὴν δυναμένοις· καὶ ἐπίβαλλε χρυσῷ· χρυσὸς γὰρ ἔσται διὰ τὸν χρυσὸν καὶ διὰ τὸν χρυσοζῶμιον· ἢ γὰρ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ.

Τὸν ἀνδροδάμαντα οἰκονόμει οἴνῳ αὐστηρῷ, ἢ θαλάσση, ἢ οὖρῳ, ἢ ὀξάλμῃ τοῖς δυναμένοις σβέσαι αὐτοῦ τὴν φύσιν. Λείου μετὰ στίμεως χαλκηδονίου. Οἰκονόμει δὲ πάλιν θαλασσίῳ ὕδατι, ἢ ἄλμῃ, ἢ ὀξάλμῃ· ἀπόπλυνον, ἕως ἂν φυγῇ τοῦ στίμεως ἢ μελανία. Φρυξον ἢ ὀπτησον, ἕως ξανθίση· καὶ ἔψει ὕδατι θείῳ ἀθίκτῳ. Ἐπίβαλλε δὲ ἀργύρῳ καὶ ὅταν θείον ἄπυρον προσβάλῃς, ποιεὶ χρυσοζῶμιον· ἢ γὰρ φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ. Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ λεγόμενος χρυσίτης.

Λαβῶν γῆν λευκὴν, λέγω τὴν ἀπὸ ψιμυθίου καὶ ἐλκύσματος ἢ στίμεως ἰταλικοῦ, καὶ μαγνησίας, ἢ καὶ λευκῆς λιθαργύρου, λευκάνης· Λευκανεῖς δὲ αὐτὴν θαλάσση ἢ ἄλμῃ τεθρεωμένη (?) ἢ ὕδατι ἀερίῳ, ἐν δρόσῳ λέγω καὶ ἡλίῳ, ὥστε αὐτὴν λειουμένην γενέσθαι λευκὴν ὡς ψιμύθιον. Χώνευσον οὖν τοῦτον καὶ ἐπίβαλλε αὐτῷ χαλκοῦ ἄνθος ἢ ἰὸν ξυστόν, οἰκονομηθέντα λέγω, ἢ χαλκὸν κεκαυμένον λίαν φθαρέντα, ἢ χαλκίτην· καὶ κυανὸν ἐπίβαλλε, ἕως γένηται ἄρρευστος καὶ ἄτρητος· εὐχερῶς δὲ γενήσεται. Τοῦτό ἐστιν τὸ μολυβδόχαλκον. (46) Δοκίμαζε οὖν εἰ γέγονεν ἀσκίαστον, καὶ ἐὰν μὴ γέγονε, τὸν χαλκὸν μὴ μέμψη, μᾶλλον δὲ σαυτὸν, ἐπεὶ μὴ καλῶς ὠκονόμησας. Ποιεὶ οὖν ἀσκίαστον καὶ λείου, καὶ βάλε τὰ ξανθῶσαι δυνάμενα, καὶ ὄπτα, ἕως ξανθὸν γένηται· καὶ ἐπίβαλλε πᾶσι τοῖς σώμασιν· ὁ γὰρ χαλκὸς ἀσκίαστος ξανθὸς [ῶν] γενόμενος πᾶν σῶμα βάπτει· ἢ γὰρ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ.

Τῷ θείῳ τῷ ἀπύρῳ συλλείου σῶρι καὶ χάλκανθον· τὸ δὲ σῶρί ἐστιν ὡς κυανὸς ψωρόδης, εὐρισκόμενος ἀεὶ ἐν τῷ μίσητι· τοῦτο καὶ χλωρὸν χάλκανθον καλοῦσιν.

ἽΟπησον οὖν αὐτὸ μέσοις φωσὶν ἡμέρας γ, ἕως γένηται ξανθὸν φάρμακον· ἐπίβαλλε χαλκῶ ἢ ἀργύρῳ τῶ ἐξ ἡμῶν γενομένῳ· καὶ ἔσται χρυσός. Τοῦτο κατάθες γενόμενον πέταλον εἰς ὄξος καὶ χάλκανθον καὶ μίσυ καὶ στυπτηρίαν καὶ ἄλας καππαδοκικὸν, καὶ νίτρον πυρρὸν, ἢ καὶ ὡς ἐπινοεῖς ἐπὶ ἡμέρας γ ἢ ε ἢ ς, ἕως γένηται ἰός, καὶ καταβάψης· τὸν γὰρ χρυσὸν ποιεῖ ἢ χάλκανθος ἰόν· ἢ <γὰρ> φύσις τῇ φύσει τέρεται.

Χρυσόκολλαν τὴν τῶν Μακεδόνων τὴν ἰῶ χαλκοῦ παρεμφέρουσιν οἰκονόμοι λειῶν οὖρῳ δαμάλεως ἕως ἐκστραφῆ· ἢ γὰρ φύσις ἔσω κρύπτεται. Ἐὰν οὖν ἐκστραφῆ, κατάβαψον αὐτὴν εἰς ἔλαιον κίκινον πολλάκις πυρῶν καὶ βάπτων· εἶτα δὸς ὀπτᾶσθαι σὺν στυπτηρίᾳ προλειώσας μίσυ, ἢ θείῳ ἀπύρῳ ποιεῖ ξανθὸν καὶ ἐπίβαπτε πᾶν σῶμα χρυσοῦ.

ἽΩ φύσεις φύσεων δημιουργοί, ὧ φύσεις παμμεγέθεις ταῖς μεταβολαῖς νικῶσαι τὰς φύσεις, ὧ φύσεις ὑπὲρ φύσιν τέρεψουσαι τὰς φύσεις. Ταῦτα δὴ οὖν εἰσι τὰ μεγάλην ἔχοντα τὴν φύσιν· τούτων (47) τῶν φύσεων οὐκ εἰσὶν ἄλλαι μείζους ἐν βαφαῖς, οὐκ ἴσαι, οὐχ ὑποβεβηκυῖαι· ταῦτα ἀναλυόμενα πάντα ἐργάζεται. ἽΜᾶς μὲν οὖν, ὧ συμπροφῆται, οἶδ' οὐκ ἀπιστήσοντας, ἀλλὰ γὰρ καὶ θαυμάσαντας. ἽΙστε γὰρ τῆς ὕλης τὴν δύναμιν· τοὺς δὲ νέους πάνυ βλαβησομένους καὶ ἀπιστήσαντας τῇ γραφῇ διὰ τὸ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὕλης ὑπάρχειν αὐτοῦς, οὐκ εἰδότες ὅτι ἰατρῶν μὲν παῖδες ὀπηνίκα, ὑγιεινὸν φάρμακον βούλοιντο κατασκευάσαι, οὐκ ἀκρίτῳ ὀρμῇ τοῦτο πράττειν ἐπιχειροῦσιν· ἀλλὰ γὰρ πρῶτον δοκιμάσαντες ποῖόν ἐστιν θερμὸν, ποῖον δὲ τούτῳ συνερχόμενον μέσην ἀποτελεῖ κρᾶσιν, ψυχρὸν ἢ ὑγρὸν ἢ ὅποιον τὸ πάθος, εἰ κατάλληλον τῇ μέσῃ κρᾶσει· καὶ οὕτως προσφέρουσιν τὸ πρὸς ὑγίειαν κριθὲν αὐτοῖς φάρμακον.

Οὗτοι δὲ ἀκρίτῳ καὶ ἀλόγῳ ὀρμῇ τὸ τῆς ψυχῆς ἴαμα καὶ παντὸς μόχθου λύτρον κατασκευάσαι βουλόμενοι οὐκ αἰσθήσονται βλαβησόμενοι. Δοκοῦντες γὰρ ἡμᾶς μυθικὸν, ἀλλ' οὐ μυστικὸν ἀπαγγέλλειν λόγον, οὐδεμίαν ἐξέτασιν ποιοῦνται τῶν εἰδῶν· οἷον εἰ τόδε μὲν ἐστὶ σμηκτικὸν, τόδε ἐπιβλητέον, καὶ εἰ τόδε μὲν ἐστὶ βαπτικὸν, τόδε ἀρμοστέον, καὶ τόδε εἰ τὴν ἐπιφάνειαν ποιεῖ, καὶ εἰ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἔσται φευκτὸν, καὶ ἐκ τοῦ βάθους φεύξεται, καὶ εἰ τόδε μὲν ἐστὶ

πυρίμαχον, τόδε προσπλακὲν πυρίμαχον ποιεῖ, οἶον εἰ τὸ ἄλας σμήχει τὸ ἐπάνω τοῦ χαλκοῦ καὶ τὰ ἐντὸς ἐξ ἅπαντος σμήχει, καὶ εἰ ἰοῖ τὰ ἔξω μετὰ τὴν σμῆξιν, καὶ τὰ ἐντὸς ἰοῖ· καὶ εἰ τὰ ἔξω τοῦ χρυσοχάλκου λευκαίνει καὶ σμήχει ἢ ὑδράργυρος, καὶ τὰ ἐντὸς λευκαίνει· καὶ εἰ φεύγει ἔξωθεν, καὶ ἐκ τῶν ἐντὸς φεύξεται. Εἰ ἐν τούτοις ὑπῆρχον ἀσκούμενοι οἱ νέοι, οὐκ ἂν ἐδυστύχουν, κρίσει ἐπὶ τὰς πράξεις ὀρμῶντες· οὐ γὰρ ἐπίστανται τὰ τῶν φύσεων ἀντιπαθῆ ὡς ἐν εἶδος δέκα ἀνατρέπει. (48) Ῥανὶς γὰρ ἐλαίου οἶδε πολλὴν ἀφανίσαι πορφύραν, καὶ ὀλίγον θεῖον εἶδη κατακαῦσαι πολλά. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν ξηρίων, καὶ ὅπως δεῖ προσέχειν τῇ γραφῇ εἰρήσθω.

Φέρε δὴ καὶ τοὺς ζωμούς καθεξῆς εἴπωμεν. Λαβὼν τὸ πόντιον ῥά, λείου ἐν οἴνω ἀμηναιῶ ἀυστηρῶ· καὶ ποίει πάχος κηρωτῆς, δέξαι πέταλον τὸ μήνης, ἵνα ποιήσης τὸν χρυσόν· κατεργάζου ὄνυχόπαχον· καὶ τούτου πάλιν ἰσχυρότερον χρῆσι τοῦ φαρμάκου· καὶ θές εἰς καινὸν ἀγγεῖον περίφιμον πάντοθεν, ὑπόκαιε ἡρέμα ἕως μεσασθῆ. Εἶτα θές τὸ πέταλον εἰς τὸ τοῦ φαρμάκου λείψανον· καὶ ἄνες οἴνω τῷ τεταγμένῳ ἕως χυλώδης ζωμός σοι φάνη· εἰς τοῦτον κατάθες εὐθύς τὸ πέταλον, μήπω ψυγὲν ἔα συμπιεῖν. Εἶτα λαβὼν, χώνευσον, καὶ εὐρήσεις χρυσόν. Ἐὰν δὲ τὸ ῥά ἢ παλαιὸν τῷ χρόνῳ πρόσμιξον αὐτῷ ἐλυδρίου τὸ ἴσον προταριχεύσας ὡς ἔθος. Τὸ γὰρ ἐλύδριον ἔχει συγγένειαν πρὸς τὸ ῥά. Ἡ <γὰρ> φύσις τῇ φύσει τέρπεται.

Δέξαι κρόκον κιλίκιον· ἄνες ἅμα ἄνθη τοῦ κρόκου τῷ προταγέντι χυλῷ τῆς ἀμπέλου, ποίει ζωμὸν ὡς ἔθος· βάπτε ἄργυρον ἐκ πετάλων ἕως ἀρέση τὸ χρῶμα· ἐὰν δὲ χάλκεον τὸ πέταλον ἔσται, βέλτιον. Προκάθαιρε δὲ τὸν χαλκὸν ὡς ἔθος. Εἶτα βαλὼν ἀριστολοχίας βοτάνης μέρη β, καὶ κρόκου καὶ ἐλυδρίου τὸ διπλοῦν, ποίει πάχος κηρωτῆς, καὶ χρίσας τὸ πέταλον, ἀπεργάζου τῇ πρώτῃ ἀγωγῇ, καὶ θαυμάσεις. Ὁ γὰρ κιλίκιος κρόκος τὴν αὐτὴν τῇ ὑδραργύρῳ ἔχει ἐνέργειαν, ὡς ἡ κασία τῷ κινναμώμῳ. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσιν νικᾷ.

(49) Λαβὼν μόλυβδον τὸν ἡμῶν τὸν γενόμενον ἄρρευστον διὰ γῆς χίας καὶ Πάρου καὶ στυπτηρίας, χώνευσον ἀχύροις καὶ κατέρα εἰς πυρίτην καὶ κρόκον καὶ κνήκου καὶ οἰχομενίου ἄνθος, καὶ ἐλύδριον καὶ κροκόμαγμα, καὶ ἀριστολοχίαν·

λείου ὄξει δριμυτάτω, καὶ ποιεὶ ζωμόν ὡς ἔθος· καὶ τῇ ῥὰ τὸν μόλυβδον ἕα συμπιεῖν, καὶ εὐρήσεις χρυσόν. Ἐχέτω δὲ τὸ σύνθεμα, καὶ θεῖον ἄπυρον ὀλίγον. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ.

Αὕτη ἡ Παμμένους ἐστίν, ἣν ἐπεδείξατο τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἱερεῦσιν, ἕως τῶν φυσικῶν τούτων ἐστὶν ἡ τῆς χρυσοποιΐας ὕλη. Μὴ θαυμάσητε δὲ εἰ ἐν εἶδος τὸ τοιοῦτον ἀπεργάζεται μυστήριον. Οὐκ ὀρᾶτε ὡς πολλὰ φάρμακα καὶ μόλις χρόνῳ τὴν ἐκ σιδήρου κολλήσει τομήν; κόπρος δὲ ἀνθρωπεία οὐ χρόνῳ τοῦτο ποιεῖ; καὶ καυστήρσι μὲν πολλὰ προσφερόμενα φάρμακα οὐδὲν ἀνύσει πολλάκις. Μόνη δὲ ἄσβεστος οἰκονομηθεῖσα ἰᾶται τὸ πάθος· καὶ ὀφθαλμία μὲν πολλάκις ποικίλη προσφερομένη πραγματεία οἶδε καὶ βλάβη. Ῥάμνος δὲ τὸ φυτὸν πρὸς πᾶν τὸ τοιοῦτον ποιοῦσα πάθος οὐκ ἀποτυγχάνει. Δεῖ οὖν καταφρονεῖν τῆς ματαίας καὶ ἀκαίρου ὕλης ἐκείνης, χρᾶσθαι δὲ μόνοις τοῖς φυσικοῖς. Νῦν δὲ καὶ ἐκ τούτου κρίνατε ὅτι ἄνευ τῶν προειρημένων φύσεων, τις ἀπέργασταί ποτε. Εἰ δὲ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστὶν ποιῆσαι, τί ἀγαπῶμεν τὴν πολύυλον φαντασίαν; τί ἡμῖν καὶ πολλῶν εἰδῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνδρομή, μιᾶς φύσεως νικώσης τὸ πᾶν; Ἴδωμεν δηλαδὴ καὶ τῶν εἰς ἀργυροποιΐαν εἰδῶν τὴν σύνθεσιν.

ΠΕΡΙ ΑΣΗΜΟΥ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ἵδραργυρον τὴν ἀπὸ τοῦ ἀρσενικοῦ, (50) ἢ σανδαράχης, ἢ ὡς ἐπινοεῖς, πῆξον ὡς ἔθος, καὶ ἐπίβαλλε χαλκῷ σιδήρῳ θειωθέντι, καὶ λευκανθήσεται· τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖ καὶ μαγνησία λευκανθεῖσα, καὶ ἀρσενικὸν ἐκστραφέν, καὶ καδμία ὀπτῆ, καὶ σανδαράχη ἄπυρος, καὶ πυρίτης λευκανθεῖς, καὶ ψιμύθιον ἅμα θείῳ ὀπτηθέν. Τὸν δὲ σίδηρον λύσεις, μαγνησίαν ἐπιβάλλων, ἢ θείου τὸ ἥμισυ ἢ μάγνητος βραχύ. Ὁ γὰρ μάγνης ἔχει συγγένειαν πρὸς τὸν σίδηρον. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσει τέρπεται.

Λαβὼν τὴν προγεγραμμένην νεφέλην, ἔψει ἐλαίῳ κικίνῳ ἢ ῥαφανίνῳ, προσμίξας βραχὺ στυπτηρίας. Εἶτα λαβὼν κασσίτερον, κάθαιρε τῷ θείῳ ὡς ἔθος, ἢ τῷ πυρίτῃ, ἢ ὡς ἐπινοεῖς. Καὶ κατέρα μετὰ τῆς νεφέλης, καὶ ποιεὶ μίγμα. Δὸς ὀπτᾶσθαι φωσὶν εἰλικτοῖς, καὶ εὐρήσεις <τι> ψιμυθίῳ παρεμφερές· τὸ φάρμακον τοῦτο λευκαίνει πᾶν σῶμα. Πρόσμισγε δὲ αὐτῷ ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς γῆν χίαν, ἢ ἀστερίτην, ἢ ἀφροσέληνον, ἢ ὡς ἐπινοεῖς· τὸ γὰρ ἀφροσέληνον τῇ ὑδραργύρῳ μιγὲν πᾶν σῶμα λευκαίνει. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσιν νικᾷ.

Μαγνησίαν λευκὴν· λευκάνης δὲ αὐτὴν, ἄλμη καὶ στυπτηρία σχιστῇ ἐν ὕδατι θαλασσίῳ, ἢ χυλῷ, κίτρῳ λέγω, ἢ θείου αἰθάλη. (51) Ὁ γὰρ καπνὸς τοῦ θείου λευκὸς ὢν, πάντα λευκαίνει. Ἐνιοὶ δὲ φασι καὶ τὸν καπνὸν τῶν κοβαθίων λευκαίνειν αὐτὴν. Πρόσμιξον αὐτῷ μετὰ τὴν λεύκωσιν, καὶ σφέκλης τὸ ἴσον, ἵνα λίαν γένηται λευκὴ· καὶ δεξάμενος χαλκοῦ ὑπολεύκου, ὀρειχάλκου λέγω, δ, χώνευε, ἐπιβάλλων κάτω ὀλίγου κασσιτέρου προκαθαρισθέντος α, καθύπο χεῖρα κινῶν ἕως συγγαμήσωσιν αἱ οὐσίαι, ἔσται ῥηγνύμενον. Ἐπίβαλλε οὖν τοῦ λευκοῦ φαρμάκου τὸ ἥμισυ καὶ ἔσται πρῶτον· ἢ γὰρ μαγνησία λευκανθεῖσα οὐκ ἔῃ ῥηγνυσθαι τὰ σώματα, οὐδὲ τὴν σκίαν τοῦ χαλκοῦ ἐπιφέρεσθαι. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ.

Λαβὼν θεῖον τὸ λευκὸν, λευκάνης δὲ οὖρῳ λειῶν ἐν ἡλίῳ ἢ στυπτηρία καὶ ἄλμη τῇ τοῦ ἀλός· ἄθικτον θεῖον, πάνυ λευκότατον. Λείου αὐτὸ σὺν σανδαράχῃ, ἢ οὖρῳ δαμάλεως ἡμέρας ἕξ, ἕως γένηται τὸ φάρμακον μαρμάρῳ παρεμφερές· καὶ ἐὰν γένηται, μέγα ἐστὶ μυστήριον· τὸν γὰρ χαλκὸν λευκαίνει, μαλάσσει τὸν σίδηρον, ἄτρηστον ποιεῖ τὸν κασσίτερον, τὸν μόλυβδον ἄρρευστον, ἀρρήκτους ποιεῖ τὰς οὐσίας, ἀφεύκτους τὰς βαφάς· τὸ γὰρ θεῖον θείῳ μιγὲν θείας ποιεῖ τὰς οὐσίας, πολλὴν ἔχοντα τὴν πρὸς ἄλληλα συγγένειαν. Τέρπονται γὰρ αἱ φύσεις ταῖς φύσεσιν.

Τὴν δὲ λευκανθεῖσαν λιθάργυρον λείου σὺν θείῳ, ἢ καδμῖα, ἢ ἀρσενικῶ, ἢ πυρίτῃ, ἢ ὄξυμέλιτι, ἵνα μηκέτι ῥεύση. Ὀπτησον οὖν αὐτὸ λαμπροτέροις φωσὶν, ἀσφαλισάμενος τὸ σκεῦος. Ἐχέτω δὲ τὸ σύνθεμα καὶ τιτάνου ὀπτοῦ βραχέντος ὄξει ἡμέρας γ, ἵνα γένηται σμηκτικώτερον. (52) Ἐπίβαλλε οὖν αὐτῷ λευκὸν

γενόμενον μάλλον ἢ τὴν ψιμύθιον. Γίνεται δὲ πολλάκις καὶ ξανθὴ, ἐὰν πλεονάσῃ τὰ φῶτα· ἀλλ' ἐὰν γένηται ξανθὸν, οὐ χρησιμεύσει σοι νῦν· λευκάναι γὰρ βούλει τὰ σώματα. Καῦσον οὖν αὐτὸ τῇ συμμετρίας, καὶ ἐπίβαλλε παντὶ σώματι χρεῖαν ἔχοντι λευκώσεως· ἢ γὰρ λιθάργυρος, ἐὰν γένηται ἄρρευστος, οὐκέτι ἔσται μόλυβδος· γίνεται δὲ εὐκόπως· ταχὺ γὰρ εἰς πολλὰ μετατρέπεται ἢ τοῦ μολύβδου φύσις. Αἱ γὰρ φύσεις νικῶσι τὰς φύσεις.

Λαβὼν κρόκον κιλίκιον, τρίψον θαλάσση ἢ ἄλμῃ, καὶ ποιήσον ζωμόν· εἰς δὲ πυρῶν κατάβαπτε πέταλα χαλκοῦ, μολύβδου, σιδήρου, ἕως σοι ἀρέσῃ· γίνονται δὲ λευκά. Εἶτα λάβε τοῦ φαρμάκου τὸ ἥμισυ, καὶ συλλεῖου σανδαράχῃ, ἢ ἀρσενικῷ λευκῷ, ἢ θείῳ ἀπύρῳ, ἢ ὡς ἐπινοεῖς· καὶ ποιήσον κηρωτῆς πάχος. Χρῖσον τὸ πέταλον, καὶ θεῖς εἰς καινὸν ἀγγεῖον περίφिमον ὡς ἔθος. Θεῖς εἰς πρισματοκαύστην ἡμέραν ὅλην· εἶτα ἐξενέγκας κάτθες εἰς καθαρὸν ζωμόν, καὶ ἔσται λευκός, λευκότατος ὁ χαλκός. Κατεργάζου λοιπὸν ὡς τεχνίτης· ὁ γὰρ κιλίκιος, λευκότατος ὁ χαλκός. Κατεργάζου λοιπὸν ὡς τεχνίτης· ὁ γὰρ κιλίκιος κρόκος θαλάσση μὲν λευκαίνει, οἶνῳ δὲ ξανθοῖ. Ἡ <γὰρ> φύσις τῇ φύσει τέρεται.

Δέξαι λευκὴν τὴν λιθάργυρον, καὶ λείου αὐτὴν μετὰ φύλλων δάφνης, καὶ κιμωλίας, καὶ μέλιτος, καὶ σανδαράχῃς λευκῆς, καὶ ποιήσον γλοιῶδες. Χρῖσον τοῦ φαρμάκου τὸ ἥμισυ, καὶ ὑπόκαιε ὡς ἔθος. Κατάβαπτε εἰς τὸ τοῦ φαρμάκου λείψανον, ἀναλύσας ὕδατος σποδοῦ λευκίνων ξύλων· τὰ γὰρ ἀνούσια μίγματα καλῶς ἐνεργοῦσιν χωρὶς πυρός. Ποίει αὐτὰ τοῖς ζωμοῖς πυρίμαχα. Ἡ γὰρ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ.

(53) Λαβὼν τὴν προγεγραμμένην νεφέλην, συλλεῖου αὐτῇ στυπτηρίαν καὶ μίση· ὄξει τε περιπλύνας, βάλε αὐτῇ καὶ ὀλίγην λευκὴν καδμίαν, ἢ μαγνησίαν, ἢ ἄσβεστον, ἵνα γένηται σῶμα ἀπὸ σώματος Τρίψον σὺν μέλιτι λευκοτάτῳ· ποίει ζωμόν, εἰς δὲ πύρου καταβάπτων ὁ βούλει· ἔασον κάτω, καὶ γενήσεται. Ἐχέτω δὲ τὸ σύνθεμα, καὶ ὀλίγον ἄπυρον θεῖον, ἵνα διαδύνη τὸ φάρμακον ἐντός. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ.

Δέξαι ἀρσενίκου α, καὶ νίτρου τὸ ἥμισυ, καὶ φλοιοῦ φύλλων περσεῶν ἀπαλῶν β, καὶ ἄλατος ἥμισυ καὶ συκαμίνου χυλὸν α, σχιστῆς τὸ ἴσον. Λείου ὁμοῦ ἐν ὄξει, ἢ οὖρῳ, ἢ ἀσβέστῳ στακτῆ, ἕως γένηται ζωμός· εἰς τοῦτον τὰ ἔνσκια πυρὶ κατάβαπτε πέταλα, καὶ ἀποσκιώσεις. Ἡ <γὰρ> φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ.

Ἄπέχετε πάντα τὰ χρυσῶ καὶ ἀργύρῳ χρήσιμα. Οὐδὲν ὑπολείπεται, οὐδὲν ὑστερεῖ, πλὴν τῆς νεφέλης καὶ τοῦ ὕδατος ἢ ἄρσις, ἀλλὰ ταῦτα ἐκῶν παρεσιώπησα διὰ τὸ ἀφθόνως αὐτὰ ἐγκεῖσθαι καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις μου γραφαῖς. Ἐρρωσθε ἐν ταύτῃ τῇ γραφῇ.